

Tuleva Porkkalan kansallispuisto

Parhaina vaellussyksyinä Porkkalan kärjestä voi havaita päivän aikana jopa toista tuhatta **hömötiäistä** *Parus montanus*.
© Pasi Pirinen, Porkkalan kärki, 18.3.2012

Teksti **Seppo Vuolanto**

Lehtitietojen mukaan ympäristöministeri **Ville Niinistö** harkitsee uusien kansallispuistojen perustamista. Luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ehti lähettää jo kesällä ministerille oman ehdotuksensa uudesta Porkkalan kansallispuistosta. Kansallispuiston perustaminen entiselle Porkkalan vuokra-alueelle on sekä luontonsa että historiansa puolesta erinomainen ehdotus. Porkkalan uloimman niemenkärjen edustalla oleva Stora Träskön saari on entinen kansallispuisto ja nykyinen suojelualue. Lisäksi Porkkalanniemellä on useita muita pienempiä luonnonsuojelualueita. Niiden säilymiseen ja

luonnonriikkauteen on vaikuttanut Porkkalan alueen erityinen sijainti ja historia.

Monet Porkkalanniemen kosteikot ja muutamat suot on onnistuttu säilyttämään ympäristöä muuttavan käytön ulkopuolella suojeluohjelmien ja kuntien suojelumyönteisen kaavoituspolitiikan ansiosta jo 1960-luvulta alkaen. Muistettakoon että edesmennyt Tringan entinen puheenjohtaja **Bo Ekstam** toimi pitkään puheenjohtajana sekä Kirkkonummen kunnanhallituksessa että valtuustossa. Tringan monet muutkin jäsenet ovat vuosien varrella pyrkineet vaikuttamaan tärkeiden lintupaikkojen säilyttämiseen. Tärkeimmät alueet kuuluvat Natura 2000-verkostoon, eivät kuitenkaan vielä aivan kaikki.

Koko kansallispuistoksi ehdotettu alue on voimakkaassa ja lisääntyvässä

keväällä pitkin Suomenlahden pohjoisrantaan koilliseen. **Bergman & Donner** julkaisivat allin ja mustalinnun tutkaseurannan tulokset jo 1964, jolloin dokumentoitiin nuorten lintuharrastajien löytämä reitti sekä Porkkalanniemen kohdalla että sen ulkopuolella. Porkkalan lounaispuolinen merenselkä kerää keväisin valtavia määriä sekä arktisia Siperiaan matkaavia että lähempänä pesiviä vesilintuja odottamaan suotuisaa muuttosäätä ja -aikaa. Syksylläkin vedet ovat täynnä vesilintuja, alli niistä runsaimpana.

Porkkalanniemen lounais-koillisuuntaiset kallioselänteet ja niiden väliset laaksot johdattavat muuttolintujen massoja keväällä rannikolta sisämaahan, syksyllä Suomesta ulospäin. Pellot, kosteikot ja järvet näiden reittien varrella houkuttelevat lepäileviä muuttolintuja. Tärkeimmät kerään-

Kansallispuiston perustaminen entiselle Porkkalan vuokra-alueelle on sekä luontonsa että historiansa puolesta erinomainen ehdotus.

virikistyskäytössä. Kunnat ja niiden yhteinen Uudenmaan virkistysalueyhdistys ovat hankkineet useita ranta-alueita entiseltä Porkkalan vuokra-alueelta virkistyskäyttöön. Ne tarjoavat rantoja sekä venelijoille että maakravuille. Nämä alueet ovat säilyneet varsinaisen metsätalouden ulkopuolella ja säilyttäneet luonnonrikkautta paremmin kuin tavalliset metsätalousalueet, vaikka niitä ei aina olekaan hoidettu luonnon monimuotoisuutta silmälläpitäen.

Porkkalanniemen alueet

Lintuharrastajille ja -tutkijoille Porkkalanniemi on ollut sen palauttamisesta saakka toivoretkien kohde. Alueen kautta kulkevat petolintujen ja monien muiden lajien muuttoreitit Virosta Suomeen. Arktisten hanhien, vesilintujen ja kahlaajien reitti kulkee

tymisalueet ovat Saltfjärdenin alue Porkkalanniemen ja Upinniemen välissä sekä Morsfjärden ja Norra Fladet Porkkalanniemen reitin itäpuolella Espoonlahden rannalla – kaikki tringalaisten suosituimpia retkipaikkoja. Saltfjärdenille kertyy etenkin hanhia ja sorsia. Yksin merihanhen syksyiset määrät voivat nousta 5000 lintuun. Norra Fladetin hoitoniityllä lepäilee tuhansia kahlaajia ja Morsfjärden on hyvä vesilintujen ja koskeloiden kerääntymis- ja ruokailupaikka, jonne kevään ensimmäiset uivelot löytävät tiensä. Merikotka pesii Porkkalan saaristossa. Petolintujen, ennen kaikkea piekanan tärkeä reitti kulkee myös Porkkalanniemeltä luoteeseen Kopparnäsin yli.

Tähän mennessä kansallispuistona on perusteltu paikallisen luonnon ja pesimälinnuston säilyttämisellä, mutta tässä tapauksessa muuton pullonkaula-alueet levähtämisaikoina ovat tärkeitä paljon laajempien alueiden linnustolle. Lintudirektiivi korostaa pullonkaula-alueiden säilyttämisen

merkitystä. Myös merenlahtien kosteikat puuttuvat toistaiseksi kansallispuistoistamme.

Toki alueen kosteikoilla ja kallio- metsillä on merkityksensä myös pesivälle linnustolle; esimerkiksi metso on sinnitellyt muutamalla soidinpaikalla vuosikymmeniä ja Saltfjärden yhtenä Suomen harvoista elinpaikoista houkuttelee niittysuohaukat pesimään silloin kun ravintoa on riittävästi tarjolla. Viime vuonna pesintä onnistui, tänä vuonna valitettavasti epäonnistui.

Porkkalassa on tehty lintutieteellistä tutkimusta ainakin vuodesta 1961 lähtien, jolloin Suomen Lintutieteellinen Yhdistys perusti lintuaseman Rönnskärin saarelle. Asema on säilynyt paikallaan, vaikka puolustusvoimat aseisti saaren bunkkerit sen jälkeen kun luotsit ja radiomajakan hoitajat poistuivat saarelta 1970-luvun loppupuolella. Kirjoittajalla oli tilaisuus viettää syksyllä 1962 useita viikkoja

uudella lintuasemalla. Pimeinä syysöinä Neuvostoliittoa valvovat valonheittimet valaisivat Naissaaresta käsin lintuaseman ikkunan läpi talon sisäosat niin että lehden lukeminen onnistui. Tringalaiset selvittävät parhaillaan mahdollisuuksia siirtää lintuasematoimintaa Mäkiluotoon, kun Porkkalan sotilaallinen merkitys on

Porkkalan alueen luonto on monin paikoin arvokasta kansallispuistoluokkaa.

vähentynyt. Upinniemen sotilasalueen luonnontilassa säilynyt kallioinen ja karu saaristo on erinomainen erämaiden lisä tulevaan kansallispuistoon, samoin linnakesaaret soveltuvat ohjattuun historia- ja luontomatkailuun.

Kävijöille on jo rakennettu palveluvarustusta. Saltfjärdenin kosteikon lintutorni on muuttoaikoina aina miehitetty harrastajilla, joiden käyn- tejä kertyy yli 7000 vuodessa. Myös

Morsfjärdenillä on vaatimaton torni. Kansallispuistossa tarvittaisiin kuitenkin lisää havainto- ja katselumahdollisuuksia ja muita kävijöiden peruspalveluja. Niitä olisi myös tarpeen ylläpitää ja kunnostaa nykyajan vaatimuksia vastaavaksi. Porkkalanniemen hienointa antia ovat avomerelle antavat näköalapaikat: itse Porkkalanniemen

kärki, Pampskatan, ja Lähteelässä Helsingin kaupungin ulkoilualueella sijaitseva lintutorni.

Kopparnäs

Yhtä mahtava katselupaikka on Kopparnäsin korkein kallio Rävberget. Se on samalla erinomainen nykyaikaisen, tilavan lintutornin sijaintipaikka tulevassa kansallispuistossa. Nykyisin Kopparnäs on erityisen tärkeä kangas-

Porkkalan alueen historiaa

Ruotsin suurvalta-aikana Revalin (Tallinnan) ja Tukholman välinen postireitti kulki Porkkalanniemen kautta. Itämeren avomerialueen ylitys oli varmin Naissaaren – Porkkalan ja Turun saariston – Ahvenamaan kautta. Vaikka postin kuljettaminen kesti kauan, sen perille saaminen oli varmempaa kuin linnuntietä Itämeren yli. Ruotsin vallan aikana vuonna 1800 rakennettiin myös Suomen toinen valomajakka Rönnskärin saareen. Jo paljon sitä ennen ja aina 1970-luvulle saakka saari on ollut tärkeä merenkululle: ikivanhan rannikkoväylän varteen perustettiin myös luotsiasema ja teknologian kehittyessä radiomajakka.

Alueella on ollut suuri sotilaspoliittinen merkitys Suomenlahden kapeimmalla kohdalla Viron Naissaarta vastapäätä. Neuvostoliiton vuokra-aikana, joka kesti jatkosodan rauhanteosta vuoteen 1956, luonto kehittyi omillaan, ja monilla paikoilla vielä sen jälkeenkin, aina nykypäivään saakka, alueet ovat säilyneet täysin luonnontilassa puolustusvoimien hallinnassa, taikka muista syistä kaavoittamisen ulkopuolella. Ennen sotia maamme luonto ei vielä ollut ehtinyt kärsiä luonnonrikkautta syövän kone- talouden kourissa, joten monin paikoin luonto on

vielä täysin ”alkuperäistä”. Metsäntutkimuslaitos isännöi ja tutki entistä kansallispuistoa, Stora Träskötä, Porkkalan palauttamisesta lähtien.

Sotilaspoliittinen merkitys johti alueen linnoittamiseen. Suomenlahti oli mahdollista sulkea, kun asejärjestelmät kehittyivät. Mäkiluoto kuului jo 1900-luvun alussa luotuun Pietarin suojaksi tehtyyn merilinnoitusjärjestelmään yhdessä Naissaaren kanssa (’Pietari Suuren merilinnoitus’). Itsenäinen Suomi jatkoi alueen linnoittamista rannikkotykitönsä tarpeisiin.

Porkkalan vuokra-ajan päättyessä Stora Träskön tykkibunkkerit räjäytettiin raunioiksi, jotka nykyisin korostavat alueen mielenkiintoista historiaa. Myös nykyisten sotilassaarien historia niin rakenteissa kuin luonnossakin on säilyttämisen arvoinen kansallispuiston osana. Alueella on myös paljon vanhempia jäänteitä ihmistoiminnasta, pronssikautisia kiviröykkiöitä. Heti kun korkeimmat kohdat Porkkalanniemellä ja Träskössä nousivat jääkauden jälkeen merenpinnan yläpuolelle, niitä käyttivät muinaiset pyyntimiehet. Hylkeet lienevät olleet tärkeimmät saaliit ja pyynti kausi- pyyntiä ilman pysyvää asutusta.

kiurun, kuikan ja sääksen sekä eräiden muiden petolintujen pesimäalueena; kangaskiurulle peräti Uudenmaan rannikon tärkein pesimäalue, mistä hyvästä se olisi pitänyt liittää lintudirektiivin perusteella Natura 2000 -verkostoon, kun Suomesta tuli EU:n jäsen.

Porkkalan vuokra-aikana Neuvostoliitto käytti aluetta tykistöharjoitusten maalitauluna. Sen seurauksena metsä paloi useita kertoja, ja kalliot paljastuivat. Alue on sen jälkeen saanut kasvaa lähes luonnontilassa – biologisesti erityisen arvokasta Etelä-Suomessa, missä metsäpalot sammu- tetaan mahdollisimman nopeasti. Täällä on siis luontaisesti syntynyttä boreaalista luonnonmetsää. Onkohan sen hyönteislajistoa kukaan tutkinut?

Imatran Voima Oy hankki Kopparnäsin ydinvoimalan sijaintipaikaksi 1960-luvulla. Inkoon kunnan- valtuusto ei kuitenkaan halunnut ydinvoimalaa eikä hyväksynyt yhtiön tekemää rakennuskaavaa. Kopparnäsistä muodostui vaihtoehtoisen

energian kokeilualue tuulimyllyineen ja energiapajuviljelmineen. Voimayhtiö käytti aluetta myös kurssikeskuksena kouluttaessaan voimalinjojen rakentajia. Tuulimyllyt purettiin ja pajuviljelmät hävitettiin, kun vaihtoehtoisen energian tuotanto ei IVOn seuraajan Fortumin mukaan ollut kannattavaa. Viime vaiheessa 2000-luvun alussa ympäristöministeriö rahoitti alueen hankinnan Uudenmaan virkistysalueyhdistykselle, joka järjesti samalla muutaman yksityisen luksustontin Kopparnäsin hienoimmille kalliorannoille. Alueen biologisesti erittäin merkittävät luonnonarvot metsien kehityshistoriasta ja lintudirektiivin edellyttämä harkinta jäivät tässä järjestelyssä täysin huomioon ottamatta. Viereisessä Långvassfjärdin kosteikossa laiduntaa lihakarja palaut- taen ruovikoitunutta rantaniittyä avoimeksi, ja sen laidalla on piskuinen paikallisten harrastajien rakentama lintutorni. Ruovikko on Inkoon saaristossa pesiville harmaahaikaraille

Norra Fladetin hoitoniitty houkuttelee muuttoaikoina suuria määriä kahlaajia, esimerkiksi liroja ja taivaanvuohia.
© Sampo Laukkanen, 7.9.2012

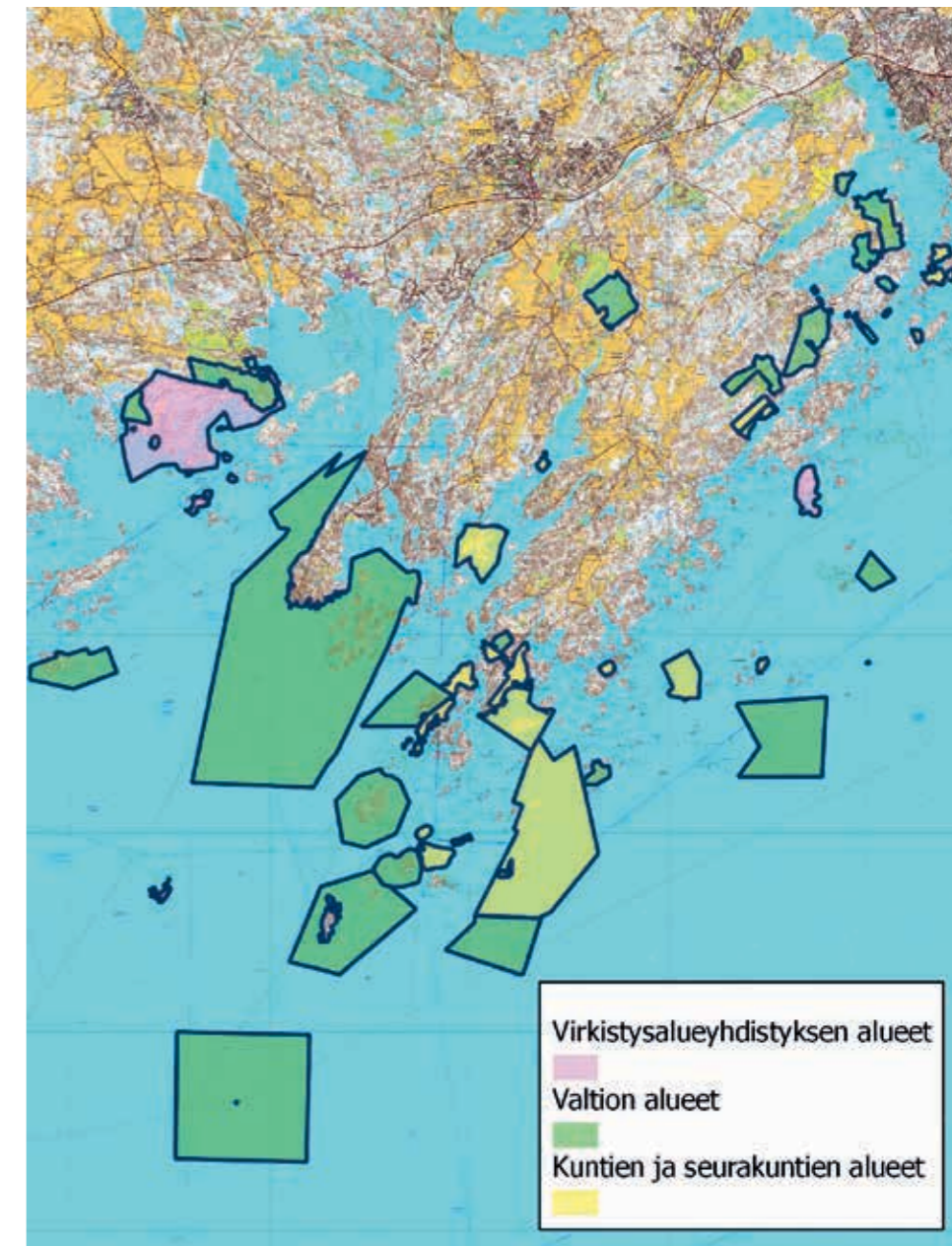
tärkeä kalastuskohde. Jos ydinvoimala olisi rakennettu, lahti olisi täytetty ylijäämämassoilla.

Kopparnäsin alueeseen kuuluu useita saaria. Niistä linnuston kannalta arvokkaimalle, Yttre Ådgrundille, yhdistys suunnitteli veneilyn tuki- kohtaa jättäen mm. riskilän ja luoto- kirvisen pesimisen huomiotta. Luonnonrikkouden säilyttämiseksi olisi tärkeä selvittää tarkemmin saaristo- linnuston nykytilaa. Olisi myös tarpeen varmistaa virkistysalueyhdistyksen hallussa olevien alueiden liittäminen osaksi kansallispuistoa ja sen asiantuntevaa luonnonhoitoa.

Siuntion kunnan puoleinen osa Kopparnäsin niemeä oli Asuntosäätiön omistuksessa. Störsvikiä lukuun otta- matta eteläosa säilyi luonnontilassa kunnan kaavoituspolitiikan ansiosta. Kunta hyväksyi golf-kentän perusta- misen ja sen liepeille pientalovaltaisen

Saltjärden vetää puoleensa etenkin hanhia ja sorsia, ja Saltin lintutornista voi havainnoida esimerkiksi petolintujen muuttoa.
© Sampo Laukkanen, 7.9.2012

Entisellä Porkkalan vuokra-alueella sijaitsevat kansallispuiston osat. Suomen Luonnonsuojelu-
liiton Uudenmaan piirin ehdotukseen kuuluu lisäksi joitakin saaria lännempänä Inkoossa.
Pohjakartat © MML 2012, OIVA 2012

Pikkalan asuntoalueen. Störsvikin eteläinen metsäalue täydentää nyt harvinaisia rannikoiden vanhoja metsiä. Se on tällä hetkellä virkistysalueyhdistyksen hallinnassa.

Yhteenveto

Porkkalan alueen luonto on monin paikoin arvokasta kansallispuisto-
luokkaa. Kansallispuistoon saadaan
mukaan kaikki saaristovyöhykkeet
sisämaan lahdenpohjiin saakka.
Ulkomerellä on rauhoitettuja hylje-
luotoja. Kasvava hyljeturismi on
tarpeen järjestää luontodirektiivin
edellyttämällä tavalla. Luonto-
direktiivin mukaisia suojeltavia

luontotyyppejä Porkkalan seudun
viideltä Natura-alueilta on löydetty
peräti 20. Kopparnäsin palohistoria
on biologisesti arvokas. Muuttolintu-
jen reitit ja levähtämisalueet Suomen-
lahden kapeimmalla kohdalla kulke-
vat sekä rannalta toiselle että pitkin
merenrannikkoa muodostaen tärkeitä
pullonkaula-alueita. Rannattoman
meren ääreen pääsee sekä Porkkalan-
niemellä että Kopparnäsissä ihaile-
maan merimaisemia ja saaristoa. Ran-
taviivaa ja saaria on runsaasti, mikä
antaa virkistyskalastukselle runsaasti
mahdollisuuksia.

Alueella on erityistä historiallista
merkitystä. Siellä liikuttiin jo pronssi-

kaudesta lähtien. Ruotsin valtakunnan
ajoilta alueen läpi kulki elintärkeä
postireitti ja merenkulun historian
kannalta väylä- ja majakkapaikat ovat
olleet tärkeitä maamme vaurastumi-
sen kannalta. Rannikkoväylällä on
ankarina talvina edelleen merkitystä
merenkululle. Alueen linnoitushistoria
on samaten erityisen merkittävä.
Kaikki tämä maisemien ja luonnon-
rikkauksen ohella lisää alueen yleistä
kiinnostavuutta. Sen säilyttäminen
vaatii kävijöiltä kuitenkin tiettyä
pidättyvyyttä ja kunnioitusta aluetta
kohtaan. Käyttötavoitteet on tulevai-
suudessa mahdollista saavuttaa edulli-
simmin perustamalla kansallispuisto.

Perustamisvaiheessa Porkkalan kansallis- puistoon kuuluisivat valtion omistamat alueet.

Siksi kirjoittaja rohkeni antaa artikke-
lille haastavan nimen.

Uusi Porkkalan kansallispuisto
yhdistäisi entisen Porkkalan vuokra-
alueen merelliset ja meren läheiset
suojelu- ja virkistysalueet toisiinsa
laajaksi kokonaisuudeksi. Sillä olisi
yhteinen käyttö- ja hoitosuunnitelma

ja hallinto, jolla on riittävä luonnon-
tieteellinen asiantuntemus takaamaan
luonnonrikkauksen säilyminen ja toi-
saalta kansallispuiston kehittämiseen
pääkaupunkiseudun virkistysalueena.
Perustamisvaiheessa kansallispuis-
toon kuuluisivat valtion omistamat
alueet. Kuntien omistamia alueita
pitäisi liittää mukaan perustamisen
jälkeen. Samalla se helpottaisi kuntien
voimavarojen keskittämistä lakisää-
teisiin tehtäviin. Porkkalan kansallis-
puisto loisi uusia edellytyksiä luonto-
matkailun kehittämiseen ja toimisi
erinomaisena ja monipuolisena
opetuskohteena pääkaupunkiseudun
kasvavalle kysynnälle.

Kiitokset

Kiitän tringalaisia **Erkki Virolaista**
ja **Antti Belowia** Metsähallituksen
tietojen antamisesta käyttöni ja
artikkeliluonnoksen kommentoinnista
sekä **Aili Jukaraista** ja BirdLifen
Timo Metsästä karttaesityksen
tekemisestä. ■

